

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKYENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

**“RAQAMLI IQTISODIYOT VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI”
KAFEDRASI**

Qo‘lyozma huquqida

UDK: 338:658(575.1)

O'ROQOV ASADULLO ZIYODULLA O'G'LI

**BANK PLASTIK KARTALARI ORQALI MASOFAVIY XIZMAT
KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI**

**70310106 – Iqtisodiyotda axborot texnologiyalari va tizimlari
mutaxassisligi bo'yicha**

magistr akademik darajasini olish uchun yozilgan

D I S S E R T A T S I Y A

Ilmiy rahbar:

t.f.b.f.d., dots. M. Sultanov

TOSHKENT – 2023

Magistrlik dissertatsiya ishi “Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari” kafedrasida dastlabki himoyadan o‘tgan.

№ 12 sonli bayonnoma « 24 » 04 2023 y.

Kafedra mudiri: Abdullayev M.K.

u. Steerh

19.05.23

imzo

sana

Ilmiy rahbar: Sultanov M.B.

[Signature]

19.05.23

imzo

sana

Talaba: O‘roqov A.Z.

[Signature]

19.05.23

imzo

sana

“Himoyaga tavsiya etiladi”

“Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari” kafedrası

mudiri, dots. M.K. Abdullayev u. Steerh

“25” 05 2023 yil

Himoya 2023 yil “25” 05 soat 10⁰⁰ da Toshkent davlat iqtisodiyot universitetida bo‘lib o‘tadi.

ANNOTATSIYA

Yangi bank mahsulotlari va xizmatlarini, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarni bank tizimiga joriy qilish hamda rivojlantirish O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirishning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki bu banklarning raqobatbardoshligini, bank mahsulotlarining sifatini oshiradi, o'z navbatida milliy iqtisodiyot sohalarining modernizatsiyalashini ta'minlaydi. Keyingi yillarda respublikamiz tijorat banklari chakana operatsiyalarni rivojlantirish orqali o'z mijozlariga taqdim etiladigan xizmatlar turlarini ko'paytirishga va o'z faoliyatini diversifikatsiya qilishga harakat qilmoqda. Ushbu maqsadda banklar tomonidan bankomatlar, mobil telefonlar va internet orqali o'z hisob raqamlarini masofaviy boshqarish kabi elektron xizmat ko'rsatish texnologiyalari faol tarzda amaliyotga joriy etilmoqda. Masofaviy bank xizmatlarini hayotga tadbiiq qilish orqali kredit tashkiloti o'zining an'anaviy operatsiyalariga qo'shimcha ravishda, mijozlar ehtiyojini to'laroq va sifatliroq qondiradigan yangi bank mahsulotlarini ham qo'llamoqda. O'zbekiston bank sohasida yangi texnologiya va yangi mahsulotlarni kiritish – bu xizmat turini takomillashibgina emas, axborot ba'zasini unumli boshqarish, aholining o'sib borayotgan ehtiyojlarini qondirish uchunligini e'tirof etgan holda mazkur dissertatsiya ishi mavzusini dolzarb deb hisoblanadi.

Dissertatsiya ishida bank kartalari orqali masofaviy bank xizmatlarini ko'rsatishning nazariy asoslari, mavzuga oid adabiyotlar tahlil qilindi. O'zbekiston Respublikasida plastik kartochkalarni muomalaga kiritilishining huquqiy asoslari o'rganib chiqildi. Tijorat banklari tomonidan plastik kartochkalar orqali masofaviy xizmat ko'rsatish bilan bog'liq muammolar shakllantirildi. Bank plastik kartochkalarining xorij amaliyotida qo'llanilishi o'rganildi va tahlil qilindi. ID kartalari va barmoq izini tanib olish bo'yicha avtomatlashtirilgan kassa mashinasi operatsiyalari va mijozlarga tezkor (shaxssiz) kartalarni chiqarish hamda berish yo'nalishlari o'rganilib taklif qilindi.

Kalit so'zlar: *tijorat banki, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, arxitektura, avtomatlashtirilgan kassa mashina, "Bank-mijoz" dasturi, internet-banking, SMS-banking, mobil banking, autentifikatsiya tizimi.*

SUMMARY

Introduction and development of new banking products and services, modern information and communication technologies in the banking system is one of the main directions of further development of the Republic of Uzbekistan. Because this increases the competitiveness of banks, the quality of banking products, and in turn ensures the modernization of the national economy. In recent years, commercial banks of our republic have been trying to increase the types of services offered to their customers and diversify their activities by developing retail operations. For this purpose, banks are actively implementing electronic service technologies such as ATMs, mobile phones and remote management of their account numbers via the Internet. By implementing remote banking services, the credit organization, in addition to its traditional operations, also uses new banking products that meet the needs of customers more fully and with better quality. The topic of this dissertation is considered relevant, recognizing that the introduction of new technology and new products in the banking sector of Uzbekistan is not only for improving the type of service, but also for the efficient management of the information base and for meeting the growing needs of the population.

The theoretical basis of providing remote banking services through bank cards, literature on the subject was analyzed in the thesis work. The legal basis of the introduction of plastic cards into circulation in the Republic of Uzbekistan was studied. Commercial banks have created problems related to remote service through plastic cards. The use of bank plastic cards in foreign practice was studied and analyzed. Automated cash register operations for identification of ID cards and fingerprints, as well as directions for issuing and issuing fast (impersonal) cards to customers, were proposed.

Key words: *commercial bank, information and communication technologies, architecture, automated cash register, "Bank-client" program, internet banking, SMS banking, mobile banking, authentication system.*

MUNDARIJA

Annotatsiya.....	3
Mundarija.....	5
Keltirilgan jadvallar ro'yxati.....	6
Keltirilgan rasmlar ro'yxati.....	7
Keltirilgan qisqartmalar.....	9
KIRISH.....	10
Dissertatsiya mavzusining asoslanishi va uning dolzarbligi.....	10
Tadqiqotning maqsadi va vazifalari.....	11
Tadqiqotning asosiy muammolari va savollari.....	12
Tadqiqotning ob'ekti va predmeti.....	13
Tadqiqotning ilmiy yangiligi.....	13
Dissertatsiya tarkibining qisqacha tavsifi.....	13
I BOB. ADABIYOTLAR SHARHI.....	14
1.1. Bank kartalari orqali masofaviy bank xizmatlarini ko'rsatishning nazariy asoslari.....	14
1.2. Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.....	22
1.3. Bank plastik kartochkalarining xorij amaliyotida qo'llanilishi.....	24
1.4. O'zbekiston Respublikasida plastik kartochkalarni muomalaga kiritilishining huquqiy asoslari.....	30
II BOB. METODOLOGIYA.....	42
2.1. Tijorat banklari tomonidan plastik kartochkalar orqali masofaviy xizmat ko'rsatish bilan bog'liq muammolar.....	42
2.2. Plastik kartochkalar orqali masofaviy bank xizmat ko'rsatish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish.....	46
III BOB. TAHLIL VA NATIJALAR.....	53
3.1. Bank plastik kartalari orqali masofaviy xizmat ko'rsatishning amaliy holati tahlili.....	53
3.2. Bank plastik kartochkalarining xorij amaliyotida qo'llanilishi.....	69
3.3. ID kartalari va barmoq izini tanib olish bo'yicha avtomatlashtirilgan kassa mashinasi operatsiyalari.....	77
3.4. Mijozlarga tezkor (shaxssiz) kartalarni chiqarish va berish.....	83
XULOSA.....	87
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.....	88
ILOVALAR.....	93

KIRISH

Dissertatsiya mavzusining asoslanishi va uning dolzarbligi

Iqtisodiyot rivojlanishining hozirgi bosqichida respublikamizda faoliyat yuritayotgan banklarning roli tobora ortib bormoqda. Chunki xo‘jalik yurituvchi sub’ektlarning hech biri bank xizmatini chetlab o‘tib faoliyat yurita olmaydi, o‘zaro hisob-kitoblarni bank yordamisiz amalga oshira olmaydi. Shu sababli bank tizimini mustahkamlash, ularning erkinligini oshirish yo‘lida islohotlarga hukumat miqyosida e‘tibor berib kelinmoqda. Chunki bank tizimida o‘tkazilayotgan islohotlar nafaqat banklarning, balki butun iqtisodiyotning barqarorligini ta‘minlashga asos bo‘ladi.

O‘zbekistonda muhtaram Prezidentimiz tashabbusi bilan AKTni rivojlantirish, jamiyatda elektron-axborot almashinuvini joriy qilish va takomillashtirish, jumladan bank tizimiga AKTni joriy etish, hisob-kitoblarning va to‘lovlarning elektron shaklini joriy qilish, masofadan turib pul mablag‘larini tasarruf etish imkoniyatlarini yaratish, ularning me‘yoriy-huquqiy bazasini takomillashtirish orqali mamlakatimizda ham naqd pulsiz hisob-kitoblar tizimini yanada rivojlanishiga, qolaversa, tijorat banklari tomonidan AKT asosida mijozlarga yangi turdagi sifatli xizmatlar ko‘rsatishning takomillashishiga asos bo‘lmoqda.

“Raqamli O‘zbekiston – 2030” va “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi”da milliy iqtisodiyot, sanoat va umuman jamiyatda raqamli transformatsiyani amalga oshirishga qaratilgan bir qator chora-tadbirlar ko‘zda tutilgan, jumladan bank tizimiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish» vazifalari belgilangan.

Ma‘lumki, Yurtboshimizning Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasida siyosiy modernizatsiya jarayonlarida tobora muhim ahamiyat kasb etib borayotgan zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan davlat va jamiyat qurilishi tizimida keng foydalanish lozimligi alohida ta‘kidlangan edi.